

بِسْمِ اللَّهِ

روش نوین تجزیه و ترکیب در زبان عربی

(با توضیحات صرفی و نحوی و مثال‌های بسیار)

مؤلف: دکتر محمد حسن تقیّه

عضو هیأت علمی دانشگاه پیام نور تهران

انتشارات دانشگاه قم

۱۳۹۸ ش

سرشناسه	: تقيه، محمدحسن، ۱۳۴۲ -
عنوان و نام پدیدآور	: روش نوین تجزیه و ترکیب در زبان عربی (با توضیحات صرفی و نحوی و مثال‌های بسیار)/مؤلف محمدحسن تقيه.
مشخصات نشر	: قم: دانشگاه قم، انتشارات، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ت، ۲۸۰ص.
شابک	: 978-600-843651-5
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
موضوع	: زبان عربی -- صرف و نحو -- راهنمای آموزشی
موضوع	: Arabic language -- Morphosyntax -- Study and teaching
موضوع	: زبان عربی -- صرف و نحو
موضوع	: Arabic language -- Morphosyntax
شناسه افزوده	: دانشگاه قم. انتشارات
رده بندی کنگره	: PJ۶۲۰۳
رده بندی دیویی	: ۴۹۲/۷۵۰۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۶۰۷۶۰۱۷

انتشارات دانشگاه قم

عنوان: روش نوین تجزیه و ترکیب در زبان عربی (با توضیحات صرفی و نحوی و مثال‌های بسیار)

مؤلف: دکتر محمد حسن تقيه

ویراستار: فرانک ناجی

چاپ و صحافی: هوشنگی

ناظر فنی: علیرضا معظمی

صفحه آرا: حسین معظمی

نوبت و سال چاپ: اول، زمستان ۱۳۹۸

شمارگان: ۵۰۰

بهاء: ۳۵۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۴۳۶-۵۱-۵

آدرس الکترونیکی: Publication@ Qom. ac.ir

کلیه حقوق مادی و معنوی برای ناشر محفوظ است.

قم، بلوار الغدير، دانشگاه قم، اداره چاپ و انتشارات دانشگاه

تلفن: ۰۲۵-۳۳۴۴۰۳۳۱-۳۲۱-۲۵

پیش از مطالعه این کتاب، به نکات ذیل توجه شود:

۱. علامت «/» نشانه این است که کلمه تجزیه شده، و پس از آن ترکیب خواهد بود.
۲. «کما تقدّم» یعنی این که کلمه در همان عبارت، تجزیه یا ترکیب گردیده است.
۳. در صورتی که تجزیه و ترکیب کلمه مورد نظر شما، در این کتاب نباشد، به موارد مشابه مراجعه نمایید.
۴. تلاش شده است تجزیه و ترکیب کلمات در این کتاب، به طور اعمّ انجام گیرد. بنا بر این خواننده محترم ممکن است به مواردی برخورد کند که کلمه یاد شده، ترکیب دیگری داشته باشد.
۵. برای پرهیز از حجیم شدن کتاب و جلوگیری از تکرار، نگارنده بر آن شد تا فقط واژگان برخی عبارت‌ها و جمله‌ها را ترکیب کند تا خواننده، بیشتر استفاده نماید.
۶. پایان هر بحث، یک یا چند مثال تجزیه یا ترکیب، و یا تجزیه و ترکیب شده است تا مخاطب از آنها به عنوان نمونه استفاده کند.
۷. فهرست کلی موضوع‌ها در ابتدا، و فهرست برخی کلمه‌های کتاب در پایان آمده است.
۸. منبع اصلی و فهرست کتاب - به ویژه بخش نحو - براساس کتاب مبادئ العربية ج ۴ تنظیم شده است.

مقدمه مؤلف

به نام خداوند جان و خرد

«تقدیم به عزیزترین آفریده خداوند، مادر مرحوم، اولین آموزگار زندگی ام!»

سپاس و ستایش خدای بزرگ را که استقبال مخاطبان گرامی از چاپ‌های پیشین کتاب «روش نوین تجزیه و ترکیب» بسیار گسترده و کم‌نظیر بود؛ تا جایی که مدتی کوتاه پس از چاپ، همه نسخه‌های آن به فروش رفت. البته نباید انتقادهای، پیشنهادها و تشویق‌های دوستان، همکاران فرهیخته، دانشجویان گرامی و برخی خوانندگان بزرگوار را - که بر بنده منت نهاده بودند - نادیده گرفت. همین جا از همه این عزیزان سپاسگزاری می‌شود. از آنجا که مؤلف سال‌ها درگیر ترجمه قرآن کریم بود - که اکنون آماده چاپ است - و همچنین می‌بایست جلد چهارم کتاب مبادئ العربیه را حرکت‌گذاری کامل، حل تمرین و شرح و ترجمه می‌نمود کمتر فرصت بازنگری این کتاب را پیدا کرد تا این‌که به همت و پیشنهاد دست‌اندرکاران محترم دانشگاه قم سرانجام این مهم به سرانجام رسید و اکنون با تغییرات بسیاری تقدیم جامعه علمی کشور می‌گردد.

تماس‌های فراوان حضوری و غیر حضوری همکاران دانشمند و دانشجویان عزیز گویای این بود که لازم است مؤلف، نکته‌ها و موضوع‌های نوین صرفی و نحوی بیشتری را در چاپ چهارم بیاورد. از این رو وی همه تلاش خود را به‌عمل آورد تا به خواسته بجای آنها جامه عمل ببوشاند. البته همین موضوع نیز سبب تأخیر در چاپ دوباره کتاب گردید. بنا بر این با سپاس فراوان از خوانندگان محترم به ویژه همکاران معظم و دانشجویان محترم، امیدوارم هم‌چون گذشته - در صورت وجود هر گونه اشتباهی - به گونه‌ای آن را به این جانب منتقل کنند تا در چاپ‌های آینده منظور گردد. **إن شاء الله**

در پایان لازم می‌دانم از مسؤولان فرهیخته دانشگاه قم و همه دست‌اندرکاران کوشای انتشارات آن که نهایت تلاش خود را برای چاپ چهارم کتاب به عمل آوردند بسیار تشکر و قدردانی نمایم و نیز بجاست از همسر فرزانه‌ام خانم فرانک ناجی به پاس همکاری در ویرایش و مطابقت متن نیز ویژه سپاس‌گزاری کنم.

والله الموفق

بهمن‌ماه ۱۳۹۸

محمد حسن تقیه

فهرست موضوعات کلی کتاب

۱۳	چگونه باید تجزیه و ترکیب کنیم؟
۱۹	باب اول: علم صرف
۲۰	أ) حرف
۲۰	حروف میانی و معانی
۲۰	حروف شمسی و قمری
۲۱	فرق «الف» و «همزه»
۲۲	تتوین و انواع آن
۲۳	التقاء ساکنین
۲۳	همزه وصل و قطع
۲۴	ب) فعل
۲۴	متصرف و غیرمتصرف
۲۴	ماضی
۲۵	مضارع
۲۷	امر
۲۸	مجزّد و مزید
۳۰	صحيح و انواع آن
۳۰	معتل و انواع آن
۳۱	اعلال و انواع آن
۳۲	لازم و متعدی
۳۳	معلوم و مجهول
۳۵	ادغام
۳۷	إبدال
۳۷	إعلال (همزه)
۳۸	همزه نویسی
۳۹	مؤکد و غیر مؤکد
۴۱	افعال مکفوف

۴۲	ج) اسم
۴۲	ساختار اسم
۴۳	متصرف و غیر متصرف
۴۳	دائم الإضافة
۴۴	مفرد، مثنی، جمع و انواع آن
۴۵	ملحق به مثنی
۴۵	تشبیه اسم‌های منقوص، مقصور و ممدود
۴۷	ملحق به جمع مذکر سالم
۴۸	ملحق به جمع مؤنث سالم
۴۸	جمع مکسر
۴۹	اسم‌های جمع و شبه جمع
۵۰	مذکر و مؤنث و انواع آنها
۵۲	جامد و انواع آن
۵۳	مصدر میمی
۵۴	مصدر صناعی
۵۴	اسم مصدر
۵۴	اسم‌های مزه و نوع
۵۵	مشتق و انواع آن
۵۹	اسم‌های زمان، مکان و آلت
۶۰	اسم آلت (ابزار)
۶۱	معرفه و نکره و انواع آنها
۶۱	نکره و انواع آن
۶۲	معرفه و انواع آن
۶۴	انواع «ال»
۶۷	صله موصول
۶۷	عائد صله
۷۰	متوَعَّل فی الإبهام
۷۰	بناء و انواع آن
۷۲	إعراب و انواع آن
۷۸	اسم از لحاظ حرف آخر

۸۰.....	موصوف و صفت
۸۱.....	منصرف (تنوین پذیر) و غیرمنصرف (تنوین ناپذیر)
۸۳.....	اسم فعل
۸۴.....	ضمیر و انواع آن
۸۶.....	نسبت
۸۷.....	تصغیر
۸۹.....	ادوات شرط
۹۳.....	ادوات استفهام
۹۶.....	کنايات
۱۰۰.....	ظروف
۱۰۹.....	اسم فعل
۱۱۰.....	عدد
۱۱۶.....	حروف نانوشتی ولی خواندنی
۱۱۷.....	حروف خواندنی ولی نانوشتی
۱۱۷.....	افزایش یا حذف حروف
۱۱۷.....	حرف الف در موارد زیر حذف می شود
۱۱۸.....	نگارش کلمه
۱۱۹.....	روش نگارش الف و تاء مؤنث
۱۲۰.....	دو ساکن پشت سر هم

۱۲۱..... باب دوم: علم نحو

۱۲۲.....	(أ) فعل
۱۲۲.....	مضارع مرفوع
۱۲۲.....	مضارع منصوب
۱۲۵.....	مضارع مجزوم
۱۳۱.....	(ب) مرفوعات
۱۳۱.....	فاعل
۱۳۵.....	نائب فاعل
۱۳۶.....	مبتدا و خبر
۱۳۹.....	حذف مبتدا و خبر

۱۴۹.....	ضمیر فصل (عماد)
۱۵۰.....	افعال ناقصه
۱۵۴.....	افعال مُقَارَبه
۱۵۷.....	حروف شبیه به «لیس»
۱۵۹.....	حروف مشبّهة بالفعل
۱۶۳.....	«لا»ی نفی جنس
۱۶۷.....	ضمیر شأن
۱۶۹.....	(ج) منصوبات
۱۶۹.....	مفعول مطلق و انواع آن
۱۷۴.....	مفعول به
۱۷۷.....	فعل های چند مفعولی
۱۷۷.....	افعال قلوب (فعل هایی که در اصل مبتدا و خبرند)
۱۷۹.....	فعل هایی که در اصل مبتدا و خبر نیستند
۱۸۰.....	فعل های متعدی سه مفعولی
۱۸۳.....	اسم فعل
۱۸۳.....	عمل اسم فاعل و اسم مبالغه
۱۸۵.....	عمل اسم مفعول
۱۸۷.....	عمل صفت مشبّهه
۱۸۸.....	عمل مصدر
۱۹۰.....	فعل تعجب
۱۹۳.....	إغراء
۱۹۶.....	اشتغال
۲۰۰.....	تنازع
۲۰۳.....	منادا
۲۰۸.....	استغاثه
۲۱۰.....	ندبه
۲۱۲.....	ترخیم
۲۱۳.....	مفعول له (لأجله)
۲۱۴.....	مفعول فیه
۲۲۰.....	مفعول معه

۲۲۲..... حال

۲۲۳..... عامل لفظی و معنوی

۲۲۷..... تمیز

۲۲۸..... فرق حال و تمیز

۲۳۲..... استثناء

۲۳۳..... اقسام استثناء

۲۳۸..... (د) مجرورات

۲۳۸..... حروف جارّه

۲۴۰..... اضافه و انواع آن

۲۴۱..... اضافه معنوی

۲۴۳..... اضافه لفظی

۲۴۴..... (ه) توابع

۲۴۴..... نعت و انواع آن

۲۴۹..... تأکید و انواع آن

۲۵۰..... بدل و انواع آن

۲۵۲..... عطف و انواع آن

۲۵۵..... حکایت

۲۵۵..... (و) انواع حروف معانی

۲۵۵..... حروف جرّ

۲۵۵..... حروف قسم

۲۵۶..... حروف عطف

۲۵۷..... حروف استفهام

۲۵۸..... حروف جواب

۲۵۸..... حروف نفی

۲۵۹..... حرف ردّ

۲۵۹..... حروف استفتاح

۲۵۹..... حروف تنبيه

۲۶۰..... حروف تحضيض

۲۶۰..... حروف شرط

۲۶۰..... حروف تفصيل

۲۶۱	 حروف مصدری
۲۶۱	 حروف تفسیر
۲۶۲	 حروف مفاجات
۲۶۲	 حروف استقبال
۲۶۲	 حرف توقّع
۲۶۳	 حروف زائد
۲۶۴	 حروف استثناء
۲۶۴	 حرف استثناء
۲۶۵	 حروف استدراک
۲۶۵	 حروف استعانه
۲۶۵	 حروف استعلاء
۲۶۵	 حرف استعراق
۲۶۵	 حرف إضراب
۲۶۶	 حروف تخییر
۲۶۶	 حروف تشبیه
۲۶۶	 حروف تکثیر
۲۶۶	 حروف تنذیم
۲۶۷	 حروف تأکید
۲۶۷	 حرف وقایه
۲۶۹	 (ز) ملحقات نحو
۲۶۹	 جمله و انواع آن
۲۷۱	 فهرست منابع و مصادر
۲۷۳	 فهرست کلمات